

บทที่ 6

บทสรุป

การศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศอินเดียต่อสหรัฐอเมริกาหลังสงครามเย็นในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษานโยบายต่างประเทศอินเดียและความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาทั้งในช่วงสงครามเย็นและหลังสงครามเย็น เพื่อแสดงให้เห็นว่า การที่อินเดียหันมาใช้นโยบายที่ใกล้ชิดและให้ความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกา ต่างจากในช่วงสงครามเย็นที่ดำเนินนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด เพื่อหลีกเลี่ยงการผูกพันหรือฝักใฝ่กับฝ่ายใดนั้น มีปัจจัยใดที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

การศึกษาเริ่มจากภาพรวมของนโยบายต่างประเทศอินเดียและความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเย็น นับตั้งแต่อินเดียได้รับเอกราชจากอังกฤษในปี ค.ศ. 1947 จนถึงปี ค.ศ. 1991 ที่สงครามเย็นสิ้นสุดลง

ในช่วงสงครามเย็น อินเดียเลือกใช้นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดเป็นนโยบายต่างประเทศ โดยอินเดียไม่เข้าไปผูกพันกับมหาอำนาจฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ให้ความเป็นมิตรกับทุกประเทศ รวมถึงสหภาพโซเวียตและจีนที่เป็นประเทศคอมมิวนิสต์ และทำตัวเป็นคนกลางในการแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศโดยสันติวิธี ซึ่งการดำเนินนโยบายต่างประเทศเช่นนี้ของอินเดียถือเป็นการขัดต่อนโยบายสกัดกั้นของสหรัฐอเมริกาอย่างรุนแรง เนื่องจากสหรัฐอเมริกามองว่าลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นภัยคุกคามอย่างใหญ่หลวงต่อความมั่นคงของโลก จึงได้ต่อต้านการแพร่กระจายของคอมมิวนิสต์อย่างเต็มที่ด้วยการใช้ระบบพันธมิตรทางทหารเป็นเครื่องมือสำคัญ

จากการมีนโยบายต่างประเทศต่อสงครามเย็นที่แตกต่างกันระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกันทั้งในระดับภูมิภาคและระดับระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหภาพโซเวียตและการให้ความช่วยเหลือทางทหารของสหรัฐอเมริกาต่อปากีสถาน ซึ่งเป็นต้นเหตุสำคัญของความขัดแย้งระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาดลอดช่วงสงครามเย็น แม้ว่าอินเดียกับสหรัฐอเมริกามีการฟื้นฟูความสัมพันธ์ต่อกันในช่วงที่เกิดสงครามพรมแดนระหว่างอินเดียกับจีน แต่ก็เพียงระยะเวลาสั้นๆ เพราะช่วงเวลาหลังจากนั้น อินเดียและสหรัฐอเมริกาต้องเผชิญกับปัญหาและความขัดแย้งระหว่างกันเสียเป็นส่วนใหญ่ ทั้งเรื่องสงครามแคชเมียร์ครั้งที่สอง สงครามบังกลาเทศ (ที่ทำให้

ความสัมพันธ์ของสองประเทศตกต่ำลงมากจนเข้าสู่จุดวิกฤติที่สุด) การทดลองระเบิดนิวเคลียร์ของอินเดีย และการยึดครองอัฟกานิสถานโดยสหภาพโซเวียต รวมไปถึงปัญหาทางเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียบกับสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเย็นไม่ราบรื่น เต็มไปด้วยความหวั่นเกรง หมางเมิน และความตึงเครียดต่อกัน

แต่หลังจากสงครามเย็นสิ้นสุดลง อินเดียได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศต่อสหรัฐอเมริกา โดยหันมาดำเนินนโยบายที่ต้องการใกล้ชิดและมีความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกามากขึ้น ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันมีการพัฒนาไปในทางที่ดี ทั้งทางเศรษฐกิจและความมั่นคง แต่ในช่วงเวลานี้ก็ยังคงเกิดปัญหาที่กระทบต่อสัมพันธภาพของสองประเทศ อันเป็นผลต่อเนื่องมาจากช่วงสงครามเย็น ได้แก่ ปัญหาแคชเมียร์ นโยบายป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของสหรัฐอเมริกา และที่สำคัญ คือ เหตุการณ์การทดลองระเบิดนิวเคลียร์ใต้ดินของอินเดียในปี ค.ศ. 1998 ที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียบกับสหรัฐอเมริกาเสื่อมโทรมลง อย่างไรก็ดี หลังการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐบาลคลินตันต่อปัญหาแคชเมียร์ สหรัฐอเมริกาได้หันมาให้ความสำคัญกับอินเดีย ซึ่งส่งผลให้ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศกลับฟื้นฟูและดีขึ้นมาก

ต่อมา เมื่อประธานาธิบดีบุชได้ขึ้นเป็นผู้นำคนใหม่ของสหรัฐอเมริกา ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียบกับสหรัฐอเมริกาก็ยิ่งใกล้ชิดกัน อันเนื่องมาจากการให้ความสำคัญต่ออินเดียของนายบุช ซึ่งภายหลังเหตุการณ์ 11 กันยายน สัมพันธภาพระหว่างอินเดียบกับสหรัฐอเมริกาก็ยิ่งกระชับและแน่นแฟ้น จนก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างกันในหลายด้าน ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และความมั่นคง รวมถึงความร่วมมือด้านพลังงานนิวเคลียร์เพื่อพลเรือน ที่เคยเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างอินเดียบกับสหรัฐอเมริกามากกว่า 30 ปี

ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศอินเดียต่อสหรัฐอเมริกาส่งครามเย็นที่เกิดขึ้น ได้รับอิทธิพลมาจากหลายปัจจัย ทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ จนส่งผลให้ประเทศทั้งสองมีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นและใกล้ชิดกันอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ซึ่งความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยภายในกับปัจจัยภายนอกอันมีผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอินเดียเช่นนี้ สอดคล้องกันกับทฤษฎีการเมืองเกี่ยวพันตามแนวคิดของรอสนาวที่นำมาใช้ศึกษา เนื่องจากรอสนาวได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีปฏิสัมพันธ์และผลกระทบต่อกันอย่างสลับซับซ้อนทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งมีผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของประเทศหนึ่งๆ อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสมเหตุสมผล (validity) ของทฤษฎี

นี้ ที่แม้จะถือกำเนิดมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1969 แต่ก็ยังสามารถนำมาวิเคราะห์การดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้

การศึกษานโยบายต่างประเทศอินเดียและความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อน ต้องผ่านกระบวนการ ประสพการณ์ การหล่อหลอม ที่ใช้เวลาและขั้นตอนมากมาย โดยในส่วนของนโยบายต่างประเทศ การกำหนดนโยบายของรัฐฯ หนึ่ง จำต้องผ่านกระบวนการและกิจกรรมที่เป็นความคิด การอภิปราย การตีความ ซึ่งมีหลายปัจจัยที่เข้ามามีอิทธิพล ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก จนส่งผลให้เกิดเป็นนโยบายต่างประเทศออกมา ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้น นับเป็นผลผลิตของกระบวนการนโยบายต่างประเทศ โดยความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่างๆ มีทั้งความร่วมมือและความขัดแย้ง ความหลากหลายในมิติและระดับ และมีขอบเขตที่กว้างขวาง ซึ่งระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในโลกปัจจุบันได้ส่งผลให้รัฐต้องติดต่อสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา

นอกจากนั้น การศึกษาการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศอินเดียต่อสหรัฐอเมริกาหลังสงครามเย็น ยังได้สร้างความเข้าใจต่ออินเดียมากขึ้น โดยการศึกษานี้ได้แสดงให้เห็นว่า การดำเนินนโยบายต่างประเทศของอินเดียนับตั้งแต่ได้รับเอกราชจากอังกฤษในปี ค.ศ. 1947 จนถึงปัจจุบัน เป็นไปเพื่อความต้องการและผลประโยชน์แห่งชาติเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นสองช่วงเวลา คือ ช่วงสงครามเย็นและหลังสงครามเย็น

ในช่วงสงครามเย็น อินเดียนำเอานโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดมาเป็นนโยบายต่างประเทศ โดยมีจุดประสงค์สำคัญ คือ ความต้องการมีอิสระในการดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยไม่ต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของมหาอำนาจฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เนื่องมาจากอินเดียเพิ่งผ่านพ้นการตกอยู่ภายใต้การยึดครองของอังกฤษที่กินเวลามาอย่างยาวนาน จึงต้องการรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพและอิสรภาพของประเทศ และทำให้อินเดียสามารถดำเนินกิจกรรมทั้งภายในและต่างประเทศ เพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติได้อย่างเต็มที่ นั่นคือ การสร้างชาติและการพัฒนาประเทศทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ รวมถึงการส่งเสริมฐานะและบทบาทของอินเดียในเวทีระหว่างประเทศให้เป็นประเทศที่มีความสำคัญและเป็นที่น่าับหน้าถือตาจากประเทศอื่นๆ

นอกจากนั้น การที่อินเดียกับสหรัฐอเมริกามีปัญหาและความขัดแย้งระหว่างกันในช่วงสงครามเย็น ก็เนื่องมาจากการที่อินเดียต้องการปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติด้านความมั่นคง ซึ่งเห็นได้จากความขัดแย้งในปัญหาแคชเมียร์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเขตแดน ปัญหาเรื่องการให้ความช่วยเหลือทางทหารของสหรัฐอเมริกาต่อปากีสถาน ซึ่งถือเป็นศัตรูคู่อาภิวของอินเดียมาตั้งแต่การแยกตัวออกเป็นสองประเทศ และนับเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศโดยตรง รวมถึงสงครามบังกลาเทศ ที่นอกจากจะกระทบต่อผลประโยชน์ด้านความมั่นคงแล้ว ยังกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ อันเนื่องมาจากการอพยพของชาวปากีสถานตะวันออกเข้ามาในอินเดียเป็นจำนวนกว่า 10 ล้านคน

หลังการสิ้นสุดของสงครามเย็น อินเดียได้หันมาให้ความสำคัญกับประเด็นด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากอินเดียกำลังเผชิญกับภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจอย่างหนักหลังการเกิดสงครามอ่าวเปอร์เซีย อินเดียจึงได้มีการปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศของตนต่อประเทศต่างๆ โดยเฉพาะนโยบายต่างประเทศต่อสหรัฐอเมริกา เพื่อให้ได้รับความช่วยเหลือและการสนับสนุนทางเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกา จนส่งผลให้อินเดียและสหรัฐอเมริกามีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมากขึ้น

นอกจากนี้ การที่อินเดียดำเนินนโยบายใกล้ชิดและให้ความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกา ยังเป็นการตอบสนองต่อความต้องการที่สำคัญของอินเดีย คือ การก้าวขึ้นเป็นมหาอำนาจในระดับโลก อันเป็นความปรารถนาที่ฝังรากลึกและยาวนานของอินเดีย ซึ่งอินเดียมองว่าตนมีศักยภาพที่จะไปสู่จุดนั้นได้ จากความสำคัญของอินเดียในทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การเติบโตของเศรษฐกิจ ความเข้มแข็งทางการทหาร และการมีอาวุธนิวเคลียร์ไว้ในครอบครอง

ท้ายสุด ผู้เขียนเห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกานั้น ยังคงเป็นเรื่องที่ศึกษาได้หลากหลายรูปแบบ โดยหนึ่งในประเด็นที่มีความน่าสนใจต่อการศึกษา คือ บทบาทของชุมชนอินเดีย-อเมริกันต่อความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา เนื่องจากในช่วงที่ผ่านมา มีการเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วของชุมชนอินเดีย-อเมริกันในสหรัฐอเมริกา ทั้งชาวอินเดียที่อาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกาและชาวอเมริกันเชื้อสายอินเดีย ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้กำลังมีบทบาทสำคัญในทางเศรษฐกิจและสังคมของสหรัฐอเมริกา ด้วยเหตุนี้จึงนำมาสู่คำถามที่ว่า ชุมชนอินเดีย-อเมริกันในสหรัฐอเมริกามีบทบาทหรือไม่ มีอิทธิพลแค่ไหน และมีการดำเนินการอย่างไร ที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งคำตอบของคำถามเหล่านี้กำลังรอให้อ่านที่จะผันตัวมาเป็นผู้เขียนเข้ามาเฉลยในอนาคตอันใกล้